

Chryścijanskaja DŹIMKA

BIELARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

U čeść Matki

Na ūsim kulturnym śviecie adzin dzień, abo j cely tydzień, traŭnia miesiaca paśviačajecca Žančynie — Matcy. Śviata heta davoli novaje, paŭstała jano jašče niadaŭna. Paŭstała jano dziakujučy postupu i raźvićciu kultury eŭropejskaha čalavieka i dziakujučy štoraz hłybiejšamu zrazumieńniu tej vysokaj dastojnaści, jakuju maje ū sobie Žančyna-Maci i dziakujučy hłybiejšamu zrazumieńniu tych usich dabradziejstvaŭ, jakimi jana abdaraje siemji, hramadzianstvy, narody i ūsio čalaviectva. Voś-ža dzień Matki śviatkujuć jaho i našy najbližejšyja susiedzi — palaki, litoŭcy, ukraincy, rasiejcy.

U nas bielarusau zvyčaj śviatkavańnia dnia Matki jašče nia ūstaliŭsia, jašče nie zakaraniŭsia. Ale sama hetaja vialikaja ideja raźvivajecca i nachodzić naležnaje zrazumieńnie i žyvy adhałosak u bielaruskim narodzie i hramadzianstvie. Praŭda, bielarusy dahtul na čeść Matki nie naładžavajuć akademijaŭ, referataŭ, uračystych roznych śviatkavańniaŭ, jak heta robiać inšyja narody, ale bielaruskaje arhanizavanaje hramadzianstva z hodu ū hod bielarusau da hetaha zaklikaje, pryvučaje i po-

kul što choć na bačynach časapisaŭ addaje naležnuju pašanu bielaruskaj Matcy.

Za što-ž my składajem čeść i pašanu Matcy? Za toje, za što heta robiać usie kulturnyja hramadzianstvy i narody, za tyja ūsie dary, jakimi čalavietva Žančyna-Maci abdaraje. Pradusim za tuju vysokuju, śviatuju i tajomnuju rol, jakuju adyhryvaje Maci ū vydavańni na śviet ludzkoha žyćcia i ū padtrymlivańni jaho. Saprady, u hetym Tvarrec paklikaŭ žančynu-Matku jak-by na svaju asablivuju pamocnicu i śviatarku, dapuskajučy žančynu, bliżej čym mužčynu, da tajnicaŭ svajho tvařeńnia.

Składajem čeść i pašanu Žančynie-Matcy za toje, što jana joś dušoj i žyćciom siamji. Siamja — heta pieršaja hramadzkaŭ kamorka, pieršaja składovaja častka vialikaj i zložanaj hramadzkaŭ budovy. Bačka zaŭsiody dalejšy ad siamji, jak maci, katoraja sapraŭdy joś, možna skazać, dušoj siamji. Vonkavy ład i paradak u siamji, čysty duchovy nastroj siamji, supakoj, radaść i zdarovyja cialesna i duchova dzieci — ūsio heta badaj vyklučna, a prynamsi ū pie-

ravažnaj miery, zaleža ad Maci. A skolki-ž nam bielarusam usiaho hetaha prynosie i daryć naša bielaruskaja Maci, jak pa našych siolach, tak častkova ūžo i pa haradoch?

Vialikuju tak-ža rol igraje bielaruskaja Maci, pradusim sialanka, i ū našym nacyjonalnym žyćci. Majem na ūvazie ūsie tyja tradycyi, jakija bielaruskaja žančyna pierachoŭvaje ū svajej dušy i pieradaje nastupnym pakaleńniam praz svajo patomstva. Praz Matku bielarusku pradusim maje bielaruski narod vialikuju i tak bahatuju spadčynu svajej narodnaj kultury. Bielaruskaja mova, u najčyściejšaj svajej formie, kazki, prykazki, pieśni — ūsio heta pierachavala bielaruskaja Maci i pieradała narodu, z pakaleńnia na pakaleńnie.

Bielaruskaja žančyna-Maci ahułam u žyćci bielaruskaha narodu zaŭsiody igrała vialikuju i važnuju rol. Majem žančyn vialikich svajej śviataścij (śviataja Afrasińnia — Pruzyna, poľackaja kniazioŭna), majem samaachviarnych bielaruskich hramadzkich baračbitak-patryjotak (Ciotka), majem tak-ža cely rad bielarusak-paetak,

Usie jany mnoha-mnoha pry-niešli dabra bielaruskamu narodu, ale, nie zabyvajmasia, što i tut jość vialikaja časć zasluhaŭ Matak henych našych vialikich i zaslužanych bielarusak. Heta prad usim matki ich pryščapili im, a pašla hadavali i ražvivali ŭ ich dušach usio toje, što jany pašla i sami palubili i čamu addali usio svajo žyćcio.

Dyk čeść i slava bielaruskaj Matcy, čeść i slava jaje trudom i zasluham, čeść i slava jaje vysokaj i sviatoj dastojnaści!...

8-ha maja 1938 h. adbudziecca ŭ Vilni, u zalі b. Kanservatoryi Konskaja vulica №1

KANCERT

słaŭnaha śpievaka

M. ZABEJDY - SUMICKAHA.

Ŭ časie hetaha koncertu słaŭny naš mastak prapiae miž inšym novyja narodnyja bielaruskija pieśni, zharmanizavanyja Prof. B. RUTKOŬSKIM.

Pačatak a h. 20 m. 30. Bilety ad 0,50 da 5 zł.

AB NAŠYCH MAJOVYCH NABAŽENSTVACH

Každy hod pa bielaruskich vioskach adpraŭlajucca majovyja nabaženstvy, ale tolki papolsku. Čas nam padumać i zrabić, kab hetyja nabaženstvy ŭ nas byli pabielarusku. Ŭžo što jak što, ale heta sprava, dyk tolki ad nas zaleža! Dyk čamuž nam siabie na hetych nabaženstvach nie pakazać usiamu śvietu i Bohu, što my Bielarusy i ŭmiejem pasvojemu malicca? Heta-ž my rabić budziem u svaich rodných vioskach, pa našych chatach, nie ŭ kaściele. Na heta nia treba prasić nijakaha dazvołu i zhody ŭ nikoha. Dyk čaho-ž nam čakać ruki zlažyŭšy? Abaviazkava treba bielaruskija nabaženstvy pazavodzić nam u našych bielaruskich vioskach. A robicca heta tak prosta: uziaŭ dy piai litaniju pabielarusku, abo tak sama i choć jakuju bielaruskuju piešniu ab Mataccy Božaj. Ŭ nas jość knižyca „Hołas dušy“ i jana nam mnoha ŭ hetym pamoža.

Heta sprava majovyh u nas nabaženstvaŭ pavinna raspačacca ad viosak, z nizu ad narodu i adtul jana sama pa sabie pryjdzie aź u kaścioł. Voš hetak nam Bielarusam pačynać treba. Ad maleńkaha dy da vialikaha dachodzicca. Jak tolki ŭ bielaruskaj presie pačujucca hałas, što tam, abo tam užo majovyja nabaženstvy pabie-

larusku zavialisia, tady chutčej i čytanki na maj u nas adpaviednyja pabielarusku znajducca.

A jak praktyčna nam uziacca za našy majovyja, bielaruskija nabaženstvy? Maja rada tut budzie prostaja. Usiej vioskaj na heta treba zhavarycca. Na heta treba vybrać dobraha bielaruskaha śpievaka i čytnika i jamu addać pavadyrstva ŭ hetych nabaženstvach. Ale da takich nabaženstvaŭ jašče piarviej usiej vioskaj pryhatavacca treba. Prynamsia usim treba umieć pijać litaniju, Tvajej Abaronie addajomsia i niekalki piešniaŭ da Maci Božaj. Kali ŭ jakoj vioscy zamała budzie śviedamych bielarusau i haračych achvotnikaŭ da bielaruskich nabaženstvaŭ, tady choć adna siamja i ŭ svajej chacie, ale pabielarusku niachaj adpraŭlaje heta nabaženstva. A jak u takoj, choć i adnej siamji sprava heta pojdzie zručna, tady heta chata na svaje nabaženstvy chaj paprosić susiedziaŭ. Tolki vytryvać u hetym, dyk pad kaniec miesiaca napeŭna ŭsia vioska hena kiniecca na bielaruskija majovyja nabaženstvy. Umiejcie tolki Bielarusy heta pačać dobra, a rabota vaša dalej sama pojdzie i hetak uvieš narod nachilicca ŭ bok svaich bielaruskich nabaženstvaŭ. **Ks. V. Š.**

AD. STANKIEVIČ

Bielaruski Chryścijanski Ruch

Historyčny narys.

R A Z D Z I E Ł IV.

12}}

Narodnaja praca Bielarusau katalikoŭ pad niemieckaj akupacyjaj.

(1915—1919).

§ 1. — Ks. K. Stepovič (Kazimier Svajak) i Ks. J. Hermanovič (Vincuk Advažny).

Suśvietnaja vajna, jakaja nachlynuła ŭ 1915 h. na naš Kraj, padzialila jaho na dźvie čaści: adnu časć, zachodniuju, zaniati Niemcy, a druhaja, uschodniaja, padaŭniejšamu astałasja pad Rasiejaj. Hałoŭnym asiarodkam bielaruskaha adradžeńnia, jak viedama, była Vilnia. Voš-ža niemieckaja akupacyja Vilni i značaj čaści našaha kraju pracu hetu, reč zrazumielaja, spynila. Hazety „Naša Niva“ i „Bielarus“ vychodzić pierastali, vydavietva ahułam spyniłasja, bielaruskaja intelihiencyja razciarušyłasja. Ale tak drenna było tolki spačatku. Chutka ŭžnoŭ pačali tvarycca bielaruskija asiarodki i ŭ mieru mahčymaści, jak u Vilni, tak i na pravincyi, pa-

čalasia siakaja-takaja bielaruskaja praca. Pracu hetu viali tut pieravažna Bielarusy kataliki.

1. Voš-ža z takich pracaŭnikoŭ na bielaruskim siale ŭ hetym časie pieršaje i asablivaje miesca zajmaje paet naš i narodny ideoloh ks. K. Stepovič (*Kaz. Svajak*). Zajmajecca jon užo bielarusčynaj u 1907 h., budučy jašče maładym chłapčukom vučnim, kandydatam u Vilenskuju Duch. Seminaryju. Ŭ seminaryi ŭ 1911 h. K. Stepovič užo pracuje nad bielaruskaj ideolohijaj. Ab hetaj spravie voš jak jon užo piša: „Ruch palityčny, ci naahuł hramadzki maje padklad etyčny... Adradžeńnie movy našaj i to maje suviaz z pravami etyki, bo ci-ž padklad jaho nia viažycca z pytańniem: „možna, nielha?“ Sacyjalizm nia moža nia ŭmiešvacca ŭ spravy natury relihijnej, bo etyka i relihija — dźvie siastry nierazlučnyja i abiedzvie ŭ natury čalavieka. My paviny dajsci da vysnavu, što, kali adkiniem chryścijanstva z ruchu našaha narodnaha, to jon, hety ruch, rasplyviecca ŭ zołkaj mižnarodnaści i etyčaj razviazłasci. „Nie pakidajma movy rodnaj, kab nia ŭmiorli“. Nie pakidajma relihii hlybokaj našaj, kab nie zahavieć dušoju“¹⁾

Ŭ hadoch 1912—13 jon užo pačynaje svaju pracu na nivie bielaruskaj litaratury, žmiestam jakoj pieravažna matyvy chryścijanskija i narodnyja.

1) Kaz. Svajak — Dzieja majej myśli, serca i voli. Vilnia, 1932. bač. 20—21.

Novaja Eŭropa i Polšč

(Z polskaje presy)

„Vajna, za jakuju maliŭsia Mickievič, dała nam dziaŭcaŭnaŭ vyzvaleńnie, a dalej, zakonom raźvićcia, daść nam mahutnaść i adradžeńnie našaj historyčnaj vieličy.“ — Hetak piša viedamy polski publicyst palityk Ul. Bončkoŭski ũ časapisie „Myśl Polska“ (№ 7 z 1—15.IV.1938), pašyrajučy dumku ab patrebie ũ Polščy vajennaj partyi.

Hetaja partvja, pavodle Ul. Bončkoŭskaha, trymała-b polskaje hramadzianstva ũ pastajannaj šviedamaści, što raniej ci paźniej, Polšč musić stanuć prad nieabchodnaścij vajny i była-b asiarodździem vajennaj arhanizacyjnaj dumki.

Polšč, kaža Ul. B. — moža vavać u budučynie tolki z Niamieččynaj abo Rasiejaj. Ab hetym jon piša hetak:

„Tolki palityčnyja durni abo maralnyja karły mohuć dapuskać, što vajna z Litvoj mała-b być ciapier najlepšym kirunkam dla polskaj palityki. Unarmavańnie našaj zahrańičnaj palityki adnosna Litvy — heta najlepšy dokaz polskaha maksymalizmu, jaki hatovicca da skoku ũ raźmiery bałtycka-čornamorskaj prablemy dzie-

la ździejsnieńnia historyčnych polskich uschodnich planaŭ.“

Ale adnačasna vavać z Niamieččynaj i Rasiejaj Polšč nie mała-b — pryznaje Ul. Bončkoŭski i, ścviardžajučy ciapierašniuju slabaść Rasiei dy jaje ahresyŭnaść adnosna Polščy, dakazvaje patrebaść rašučaj padhatoŭki da vajny na ũschodzie.

Polšč, pavodle Ul. B. — vyjšaŭšy pieramožna z vajny, mała-b spadaŭvacca hetkaj zdabyčy:

„1) Padziełu Rasiei na nacyjanalnyja dziaŭcaŭ, pašla jakoha Polšč, ciapier akružana mahutnymi i varožnymi arhanizacijami, budzie mieć z uschodu dvoch raźmierna słabych susiedaŭ i šmat pryrodnich pryjacieliaŭ dalej na ũschodzie za niezaležnaj Ukrainaj i Bielarusijaj.“

„2) Linija Dniestru pavinna stacca kamunikacyjnaj ũlasnaścij Ukrainy, Rumynii i Polščy i adkryć dla Polščy šlach na Čornaje Mora, da supracoŭnictva z niezaležnym Kaŭkazam i cełym Blizkim ũschodom. Polšč nad Čornym Moram panujučaja haspadarča — heta pieršy varunak polskaj vialikadziaŭcaŭnaści.“

„3) Zakrapleńnie pry Polščy „Vschodnich Kresów“, jakich lah-

čej budzie baranić ad raźmierna slabaj Bielarusi, čymsia ad mahutnaj u perspektyvie 160 miljonaj Rasiei. Abarona „Kresów“ ad celaj, niepadzielnej Rasiei — heta sprava — praktyčna niemahčyma.“

Hetak planuje Ul. Bončkoŭski. Plan davoli šyroki i razmašysty.

Heta hołas polskich imperyjalistaŭ, ab jakim polskija socyjalisty ũ svaim „Robotniku“ pišuć hetkim stylem:

— Pašla zachapleńnia „Hitlerijaj“ — Niamieččynaj Aŭstryi, paŭstała novaja Eŭropa, novaje eŭrapejskaje palažeńnie. Dziaŭcaŭ Hitlera značna ũzmacnilasia. Polskaje hramadzianstva instynktoŭna adčuvaje, što stvarylasia novaje palažeńnie, što palityka z „Hitlerijaj“ nie ũdałas. Čym-ža byŭ endecki klič zaniaćcia Litvy, jak nie chavańniem ad sapraŭdnaści i adkaznaści?

— ũ hetym palažeńni polskija imperyjalisty „ũschodniaha abrađu“ šukajuć prykryŭki ũ fantastyčnych čornamorskich koncepcyjach, a vilenskaje abšarnickaje „Słowo“ abhavarvaje, byccam karysnuju dla slavianskich narodaŭ, spravu padziełu Čechaslavacyi. —

— Kali hetak pojdzie dalej — piša „Robotnik“ — dyk Polšč budzie stanavicca spadarožnicaj Niamieččyny. Niamieččyna ũ svaim pachodzie na paŭdzion i ũschod budzie tvaryć „Mitteleŭropu“ —

Vajna ũ 1914 h. zastaje K. Stepoviča ũ Kluščanach, šviancianskaha pav. u rodnaj jahonaj parafii, dzie jon z pryčyny chvaroby čakaje na šviaščenstva. ũžo ũ hetym hodzie 29.XI. jon arhanizuje kaścielny chor, likam da 40 asob, jaki piaje tak-ža i bielaruskija pieśni.

ũ 1915 h. K. St., jak ksiondz, prabyvaje miesiac u Kamajach, a pašla ũ rodnaj parafii ũ Kluščanach i dalej pracuje dla bielaruskaj spravy. Chor jaho raźvivajecca i aprača bielaruskich pieśniaŭ, laździć tak-ža i bielaruskija lekcyi.

ũ hetym-ža 1915 h. ks. K. St., pravodziačy bielaruskuju narodnuju pracu, prabuje movu bielaruskuju zavodzić i ũ kazańniach u kaściele, jak heta było 21.XI.

ũ 1916 h. bielaruskaja praca ũ Kluščanach pad kiraviectvam ks. K. St. jašče bolš pahłybilasia. Dajšo i da bielaruskich škołaŭ. Kaladami 1915 h. byli arhanizavany pad jaho kiraŭnictwam bielaruskija vučycielskija kursy, a ũ 1916 h. było založana 7 bielaruskich škołaŭ, u jakich małodšyja dzieci vučylisia pabielarusku, a staršyja, pobač z movaj bielaruskaj, vučylisia i movy polskaj.

ũ tym-ža 1916 h. ks. K. St. zasnavaŭ arhanizacyju bielaruskaj moładzi pad nazovam „Chaŭrus Svajakoŭ“ (CHS), jakaja faktyčna vyrasła z uspomienaha choru. Chaŭrus hety miž inšym laździŭ bielaruskija amatarskija teatry i referaty.

ũ palovie 1916 h. ks. K. Stepovič byŭ naznačany ũ Karycin (Bielastoččyna), dzie prabyŭ da vianny 1918 h. Ale, nia hledziačy na svoj vyjezd z Kluščan, znosinaŭ z tamtejšaj moładziaj na hruncie bielaruskaj idei nie parvaŭ. Z vybitniejšymi siabrami „Chaŭrusu Svajakoŭ“ jon vioŭ pierapisku, u jakoj paddzieržyvaŭ u moładzi bielaruski duch, zaachvočvaŭ jaje dalej viašci raspačatuju pracu i adnačasna davaŭ rady, jak hetu pracu dalej pravodzić.

„Chaŭrus Svajakoŭ“ trymaŭsia i pracavaŭ hady try. Pracu svaju pravodziŭ pieravažna pry pomačy bielaruskich knižak, jakich było niamala ũ chaŭrusnaj biblijatecy i jakija šyroka jšli ũ sialanstva. ũrešcie „Chaŭrus“ raspaŭsia z pryčyn ad jaho niezaležnych. Pradusim ad 1918 h. ks. K. St., mocna nadarvaŭšy ũ Karycinie zdarouje, nia mieŭ bolš siły choć duchova kiravać „Chaŭrusam“. ũrešcie-ž 1919—20 hod — heta čas vajny litoŭska-polska-balšavickaj, čas, kali niemahčymaj była nijakaja arhanizacyjnaja, idejnaja praca, a tymbolš praca bielaruskaja.

Pierabraŭšyja ũ kancy 1916 h. na vikaraha ũ Karycin, ks. K. St. prabyvaŭ tam da palaviny hodu 1918, dzie tak-ža raźvivaŭ značnuju bielaruskuju pracu. Siarod bielaruskaha sialanstva, što znachodzicca na rubiažy z polščynaj, šyryŭ jon bielaruskuju narodnuju šviedamaść słovam i praz knižku i pry tym sposabam pieravažna tajnym, kryjučyja ad voŭka svaich vorahaŭ.

Švinia i saľaviej

(Bašnia)

Švinia,
Pačušy saľaŭja,
Pasľuchała, pamiarkavała
I tak jamu skazała:
„Bratočak, śmiech mnie čysty —
Dziarešsia ty jak arhanisty, —
A toľku—bačyc ũsiaki —
Niama j na niuch tabaki.
Pa-mojmu bolš karyšci
Kareñni hryžci.
Žlazaj ũ bałota, jak i ja!
„Švinia, švinia, švinia!
Zatreliŭ saľaviej:
„Ty toje choć urazumiej —
Nia suñ lyča matarjalisty
ũ dušu natchnionaha artysty!“

Vincuk Advažny.

systemu Siaredniaj Eŭropy: dziar-
žavy haspadarča i palityčna sabie
padparadkavanyja. —

Hetak pradstaŭlajecca ũ šviate
polskaj presy h. zv. „usłodniaja
prablema“ ũ Polšcy, katoraj aba-
značany kirunak „historyjaj i su-
časnaj palityčnej racyjaj.“

Pahlady, asabliva Ul. Bončkoŭ-
skaha, davoli cikavyja i śmieľyja,
a pahlady sacyjalistaŭ („Robot-
nik“) — heta pahlady strausa,
jaki pry niebiašpiece chavaje ha-
ľavu ũ piasok i... čakaje, pokul
minie niebiašpieka. P.

Biełaruskaja chronika.

Biełaruskaja Pilihrymka ũ
Kalvaryju sioleta adbudziecca
12 červienia. Bližej ab hetaj spr-
vie budzie ũ nastupnych numa-
roch „Chr. D.“

„Sučasnjaja biełaruskaja lita-
ratura“. Pad hetkim nazovam J.
Šutovič napisaŭ vialiki artykuł,
jaki pamiašciŭ ukrainski časapis
„Назустрич“ (№ 7-8, 15.IV.1938).
Artykuł ilustravany fatahrafijami
niekatorych biełaruskich paetaŭ.

ũ tym-ža numary „Nazustrič“
padany cely rad vieršaŭ roznych
biełaruskich paetaŭ u ukrainskim
pierakładzie.

ũ Ukraincaŭ

Ab pierachodzie z pravasaľu-
ja na katalictva. Polskija hazety
vielmi šyroka pišuć ab akcyi pie-
rachodu ũkraincaŭ z pravasaľu-
ja na katalictva na Vaľni. Hetaja
sprava pačalašia ũ siale Hryńkach
(pryhrañičajna paľasa) i pašyryła-
sia na ũsiu Vaľni. Niekatoryja ha-
zety pišuć adkryta, što meta he-
taj akcyi nia stolki relihijnaja, jak
nacyjanalna-palityčajna. Endecki
„Varšavski Dziennik Narodovy“,
ćvierdzić, što ũ praciahu apošnich
3 miesiacaŭ pierajšło na katalic-
tva na Vaľni bolš 3 tysiać pra-
vasaľuňnych.

Ab masovym pierachodzie pra-
vasaľuňnych ukraincaŭ na katalic-
tva ũkrainskija pasły padavali ũra-
du interpelacyju, adznačajucy ũčas-
cie ũ hetaj spravie KOP-u i mias-
covaje dziaržaŭnaje administracyi.
Na heta ũrad daŭ šyrokaje razjaš-
nieñnie.

Abjednañnie pravasaľuňnych
miran i duchavienstva na Vaľni.
Delehaty Ukrainskaj Parlamankaj
Reprezentacyi nadoviačy byli ũ
mitrapalita pravasaľuňnaje Carkvy
ũ Polšcy Dzianisa, z katorym ha-
varyl i ab spravie abjednañnia pra-
vasaľuňnych miran z duchavienst-
vam. Pry hetym havaryl tak-ža ab
paľažeñni pravasaľuňnaje Carkvy ũ
Polšcy i ab pierachodzie prava-
saľuňnych na katalictva, zapačatka-
vanaje ũ siale Hryńkach.

Parazumieñnie ukrainskaj
presy. Pradstaŭniki ukrainskaj pre-
sy na supolnaj naradzje 18.IV.38
pastanavili: abmieñvacca ũzajem-
na infarmacyjami i pahladami ũ
najvažniejšych spravach aľulna-
narodnaha značeñnia; ustanavić
zasady lojalnaj presavaj palemiki
i aľulam staľlać na pieršaje mies-
ca toje, što usich ukraincaŭ zľu-
čaje, pakidajučy na staranie ũsio,
što ražjednyvaje.

Da ũ ž n i k i l Čas prýsłać padpisku
na „CHRYŚC I J A N S K Ū J U D U M K U!“
Pašpiašycie, bo spynim hazetu!
Hrošy prýsylać najlepš „przeka-
zem rozrachunkovym“. Numar na-
šaha konta 63.

ũ 1919 h. byvaŭ jašče ũ Łapienicy, Vaŭkavy-
skaha pav., dzie, za časaŭ probašča ks. J. Herma-
noviča, viedamaha biełaruskaha dziejača i pišmieñ-
nika, svajho tavaryša, havaryŭ biełaruskija kazañni.

ũrešcie, z pryčyny chvaroby hrudziej, ks. K.
Stepovič hramadzkuju pracu prymušany byŭ spynić
i ahraničycca vykľučna da biełaruskaha pišmienstva,
jakim, u mieru siľ svaich, zajmaŭsia aź da samaj
svajej śmierci ũ 1926 h.¹⁾

2. ũspomnili my tolki što ab ks. J. Hermano-
viču (Vincuk Advažny), ab probašcy ũ 1919 h. ũ
Łapienicy, jakomu pamahaŭ u biełaruskaj pracy
Kaz. Svajak. Voš-ža asoba ks. J. H. ũ biełaruskim
chryšcijanskim ruchu varta, kab ab joj tak-ža ũspom-
nić choć aľulam.

Heta vydatny biełaruski dziejač. Budučy pro-
baščam u Łapienicy, dla biełaruskaj sprawy paľazyŭ
značnyja zasľuhi. Aprača ũviadzieñnia biełaruskich
kazañniaŭ u kašciele, jon niamala papracavaŭ kala
arhanizacyi biełaruskich školaŭ. Voš što ab hetym
piša Kaz. Svajak u svajej „Dziei“: „24.VIII. Adrana
schod sialan u spravie škol. Pryhavaryl: Dnia 24
žniŭnia, 1919 h. my hramadzianie z viosaľ: Hrynie-
vičy, Dziamidavičy, Muchajľy, Borki, Kamianica i Ma-
ľaja Łapienica ražbirali ũ budynku školnym patrebu

1) ũadajučym bližej paznacca z dziejnašciaj ks. K. Ste-
poviča (Kaz. Svajaka), mohuć sľužyc maje knižki: „Kaz. Sva-
jak. Narýs ab jaho ideolohii“. Vilnia, 1831, i „З жыцьця і дзей-
насьці Каз. Сваяка“. Вільня, 1936, a tak-ža knižka Kaz. Sva-
jaka — „Dzieja majej myšľi, serca i voli“. Vilnia, 1932.

adkryćcia škol. Schod adbyŭsia pad zahadam ks.
probašča Łapianickaha ks. J. Hermanoviča. Schod
pastanaviŭ: 1) adkryć dźvie školy u Maľ. Łapienicy
(dla chľapcoŭ i dzieľčat) i adnu ũ Vialikaj Łapienicy.

2) Navuka ũ hetych troch školach pavinna ad-
byvacca pabiełarusku, z dadatkovym pradmietam
polskim.

3) Schod vŭbraŭ spamiž siabie Radu školnuju
z nižej upisanych asob: staršynioj: ks. J. Hermano-
viča, sakratarom S. Ščyhľinskaha, siabrami: Todara
Piakarskaha z Hrynievič, Jasia Bubiela i Piatruka
Lachoŭskaha.

4) Schod daručaje Radzie školnaj zdabyć hro-
šy na papravu budynkaŭ školnych, znajšci vučycia-
loŭ Biełarusaŭ i kab čym chutčej maľła pačacca
navuka“. (Podpisaŭ tryccać).

Voš-ža školy henyja byli šapraŭdy adčynieny,
ale los ich, jak i los biełaruskich kazañniaŭ, byŭ nie-
daŭhavičny i niezavidny — pad naciskam polska-
ha nacyjanalizmu jany byli prymušany spynicca.

Z Łapienicy ks. J. Hermanovič pieraječaŭ
u Łukonicu, Sľonimskaha pav., dzie tak-ža budziŭ
biełaruskaje žycio i adkul chutka pieraječaŭ u
Łužki, Dzisienskaha pav. Tut pabyŭ daŭžej i davoli
šyraka ražviŭ biełaruskiju dziejnašć, havoračy bie-
łaruskija kazañni ũ kašciele i pravodziačy šyraka
ũ masach biełaruskaje narodnaje ũšviedamleñnie
pradusim pry pomačy časapisu „Krynica“ i biełaru-
skaj knižki.

„Bolš supakoju i ciarplivaści”

Uražaŋni z Litvy

Na Vialikdzien pryjaždzaŋ z Koŋna ů Varšavu polski pasoŋ u Litvie min. Charvat, a z Varšavy jezdziŋ u Koŋna litoŋski pasoŋ min. A. Škirpa. Hetyja pajezdki ministraŋ-dyplomataŋ, jak dahadvajucca hazety, byli padyktavany potrebaŋ naradaŋ dziaŋŋaŋnych pradstaŋnikoŋ z svaimi ŋradami dzieŋa pravodŋaŋnia dalejšaha ŋparadkavaŋnia polska-litoŋskich sudnosin.

Ministar Charvat, prybyŋŋy ů Varšavu, padaŋ u presu hetkija viestki: u Koŋnie prymali jaho vielmi pryjazna i sardečna. Min. Charvat ab naŋadŋaŋni dobrasusedzkich suadnosinaŋ Polščy z Litvoj zusim dobrej dumki, nie zvaŋajučy na toje, ŋto hetaje parazumieŋnie adbyvajecca vielmi pavolna. Da pradstaŋnikoŋ hazet min. Charvat ŋviarnuŋsia z hetkimi slavaŋmi: „Bolš supakoju i ciarplivaści, pany! Čym mienš budzie nie potrebnaj sensacyi, tym lahčej pojdzie ŋpierad sprava“. Na pytaŋnie pradstaŋnikoŋ presy, kali moŋna budzie jechač u Koŋnu i kali adkryjucca konsulaty, min. Charvat adkazaŋ: nia skora.

Prybyŋŋyja z ministram z Litvy raskazvali pradstaŋnikom hazet ab Koŋnie hetak: Koŋna viel-

Z Polščy

„Stronnictvo Ludove” i PPS.

Nutranoje palityčnaje palaŋeŋnie ů Polščy nia zusim jasnaje. Nie prajaŋniaje jaho fakt, ŋto staršynia „Ozonu” hien. Skvarčynski ŋŋo naznačyŋ haloŋnuju radu hetaj arhanizacyi z 80 čalaviek, u jakuju miŋ inšymi ŋvachodziač 3 ksiandzoŋ i 7 ŋančyn. Polskija sialanskija masy, abniatyja ŋplyvami „Stronnictva Ludovaha,” ŋšciaŋ supročstaviacca sprobam abŋadnaŋnia z „Ozonam,” zbliŋajučysia adnačasna da socyjalistyčnaj apazyčyi — PPS. Ab hetym vymouŋna čvierdzič fakt, ŋto haloŋny sakratoryjat „Str. Lud.” pastaŋaviŋ ŋviatkavač sioleta dzieŋ pracy 1 maja supolna z PPS. Na hetym ŋviatkavaŋni zarhanizavanaje sialanstva z robotnikami, pavodle pastanovy centralnych ŋladaŋ hetych arhanizacyjaŋ, prajavič sialanska-robotnickuju salidarnašč u baračbie za

mi pryhoŋy i čysty horad; ciapier maje 116 tysiač nasielnictva. Publičnašč Koŋny ŋstrymana, vietliva i datatna chaŋodnaja. Vulicy ů Koŋnie asfaltavanyja. Šmat aŋtamabilaŋ i aŋtabusaŋ. Novyja damy zbudavanyja hustoŋna j z razmacham. ŋsiudy prykladny paradak.

demokraciju. ŋ adozvie centralnaha K-tu PPS, zaklikajučaj „lud pracujučy wsi i miast” pryniač ŋčaščie ŋ ŋviatkavaŋni dnia pracy, vyrazna staviacca hetkija damaŋaŋni: rospusk Sojmu i Senatu i novyja vybary pavodle 5-prymietnaha vybarnaha prava.

Razŋom u „Ozonie”

Paŋla adstaŋki paŋk. A Koca z kiraŋnictva partyi — OZN-u i paŋla abniaccia staršynstva hetaj arhanizacyi hien. Skvarčynskim, henaja partyja pachiliŋasia ŋ bok „Stronnictva Ludovaha” i PPS. Hety pachil uleva vyklikaje na pravym kryle „Ozonu,” katoraje za časoŋ paŋk. Koca nadavaŋa ton celaj arhanizacyi, vialikaje niezdavaleŋnie. ŋ rezultacie hetaha pačaŋsia ŋ „Ozonie” razŋom; hien. Skvarčynski vyklučyŋ z arhanizacyi paŋla Budzynskaha, za katoraha zastupiŋasia 40 pasoŋ lehijonavaj pravicy, jakija zahrazili vystupleŋniem z O.Z.N., kali pasoŋ Budzynski budzie vyklučany akančalna. Pačaŋsia tak-ŋa razŋom i ŋ „Ozonaŋskaj” maŋadziaŋnaj arhanizacyi: staršynia i haloŋny arhanizatar „Zvionzku Młodej Polski” Jury Rutkoŋski nie padparadkavaŋsia arhanizacyjnaj dyscyplinie, dyk hien. Skvarčynski vyklučyŋ z „Ozonu” jaho i cely prezydyjum hetaj maŋadziaŋnaj arhanizacyi. Hazety piŋuč, ŋto paŋla hetaha

Aprača bielaruskaj pracy hramadzkej ks. J. H. pakazaŋ svaje siŋy i ŋ inšaj halinie — u halinie bielaruskaj litaratury. Piarom pačaŋ jon pracavač ad 1919 h., jakoha z ruk nie vypuskaje aŋ da siaŋnia. Ks. J. H. — heta aryhinalny i davoli pŋodny bielaruski piŋmieŋnik i paet. Piŋa jon pad mianiuŋskaj Vincuk Advaŋny.¹⁾

§ 2. — Bielaruski Kamitet pomačy paciarpieŋšym ad vajny, Tekla Staniŋeŋščynka, ks. ŋt. Taŋočka.

Jak skazana vyŋej, z prychodam u Vilniu pad kaniec 1915 h. Niemcaŋ, i tak ciaŋkoje palaŋeŋnie adradŋenskaj pracy Bielarusau, staŋasia jaŋŋe ciaŋejšym. Ale heta tolki na pačatku — paŋla praca heta pačala razvivacca davoli bujna, u jakoj vydatnuju, moŋna navat skazač haloŋnuju, rol ihrali Bielarusy kataliki. Na pravincyi, u viaskovaj bielaruskaj hluŋŋy, Kaz. Svajak adyhraŋ rol sapraŋdy asablivuju i adzinuju ŋ svaim rodzie. Ale pryhledzimsia da centru, da Vilni. Voŋ-ŋa padčas niamieckaj akupa-

1) Ab ŋyčci i tvorstvie Vinc. Advaŋnaha hl. maju pradmovu da zbornika jaho vierŋau „Bielaruskija Cymbaly”. Vilnia, 1933.

ŋvaha. ŋ hetym časie, jaki apisvajem, mnohija ksiandzy Bielarusy ŋ roznych miascoch našaha kraju havaryli kazaŋni pabielarusku, abo zmahalisia za ich ŋviadzeŋnie. Ab hetym čikavych adsyŋaju da svajej kniŋki: „Rodnaja mova ŋ ŋviatyniach”.

cyi Bielarusy i tut nie dramali, a siarod ich adznačalisia narodnaj pracaj pieravaŋna kataliki i to nia tolki kataliki z metryki, ale i z prakanaŋnia.

ŋ hetym časie, ab jakim havorym, u Bielarusau ŋŋo, reč viedamaja, isnavali paasobnyja ideolohična roznyja hrupy, jakija dalisia-b padzialicca na dŋvie: na sacyjalistaŋ matarjalistaŋ i na chryščijan idealistaŋ. I samo saboj zrazumiela, ŋto koŋny z hetych ideolohična roznych kirunkau bielaruskaha ruchu razhladaŋ ideju adradŋeŋnia Bielaruskaha narodu z inšaha boku, iŋoŋ svajej asobnaj darohaj. Vajna-ŋ i jaje naŋledki hetyja roznyja bielaruskija hrupy na hruncie narodnaj pracy abŋadnala i zlučyla.

„Kali-ŋ ŋyčcio pastavila pierad našym narodam hetkija zadačy, jak pomač biazvinnym achviaram vajny, jak ustrojstva ŋkoŋ bielaruskich, naŋadŋaŋnie bielaruskaj kulturnaj raboty paŋla vychadu rasiejcaŋ, — jednašč idejnaj mety ŋsich hetych kirunkau vyjaviŋasia ŋ tym, ŋto pradstaŋniki ich naŋadzili supolnuju rabotu i, nia hledziačy na roznicy ŋ ich prahramach, u hety vaŋny historyčny mament zdalei zhadna pracavač u kamitetach dzieŋa pomačy paciarpieŋšym ad vajny, u ŋkoŋach i inšych hramadzkih arhanizacyjach“.¹⁾

„...Nievialikaja hramadka astaŋŋychsia ŋ Vilni bielaruskich pracauŋnikoŋ zhurtavaŋasia paŋla adcho-

1) „Да аднэй мэты” — А. Н. (Бел. Календар на 1917 г.).

razłomu „Ozon“ pachilicca bolš uleva.

Endeckaja mabilizacyja

Padčas napružanych suadnosin miž Polščaj i Litvoj, (18 i 19.III.38) najmacniej kryčali za vajnu prociū Litvy nacyjanalisty, asabliva endeki. Heta-ž jany kryčali na demanstracyjach „chočam Litvy.“ Ciapier vyjavilasias, što endeki henuju svaju ahitacyju prociū Litvy pravodzili majučy inšyja plany. Voš-ža 19.III. endeki ũ Vysokamazavieckim paviecie, dzie jany majuć nia mała svaich pryhilnikaŭ, dali nakaz svaim partyjcam biezadkladna jechać u Varšavu, byccam jak vajsakovym achvotnikam. Tymčasam hetaja zborka endekaŭ mieła vyklikać u Varšavie palityčny ũzruč; učasniki žjezdu zabirali z saboj naży, žaleznyja pałki i h. d. Ale palicyja ich u Varšavie adrazu zatrymała, pazamykała ũ vahonach i adpraviła tudy, adkul pryjechali.

Carukoŭnyja propaviedzi papolsku

Ukrainskaja presa padaje, što na Palešsi, dzie nasielnicтва ũkrainskaje i bielaruskaje, robiacca zachady, kab u cerkvach havaryli propaviedzi pravasłaŭnyja šviaščeŭniki papolsku.

ũ niekatorych miascoch na

zborkach duchavienstva, błaħačynnyja (dziekany) damahalisia ad nastajacielaŭ, kab u cerkvach havaryli da narodu papolsku. Na adnym hetkim sabraŭni byŭ pavietavy starasta, jaki padtrymaŭ damahaŭni błaħačynnaha, ćvierdziačy, što nasielnicтва Palešsia kališ bylo polskaje, ale rasiejskija ũłady jaho zrusyfikavali.

Pašla hetkich damahaŭniaŭ i dokazaŭ niekatoryja šviaščeŭniki pačali havaryć carukoŭnyja propaviedzi papolsku. Ale parachvijanie hetaj naviny nia pryniali.

Žmiena vajavody na Vałyni

Apošnimi časami Vałynski vajavoda Juzefski pieraviedzieny ũ Łoź. Heta vynik biezupynnaj i nazojlivaj prociū jaho nahonki polskich šovinistaŭ, katorym palityka Juzefskaha na Vałyni adnosna ũkraincaŭ byla jašče za liberalnaja i za mała polskaja.

Za rasiejskiju movu ũ polskim radyjo

Polskaja šovinistyčnaja hazeta „ABC“ daradžaje kiraŭnictvu polskaha radyja, kab jano dzieła baracby z bałšavickaj prapahandaj na „Kresach“ zavialo aŭdycyji parasiejsku. Hetyja aŭdycyji byli-b praznačany dla bielarusau i ũkraincaŭ, što žyvuć u hranicach Polskaje dziaŭžavy.

Drobnyja viestki

Viedamy polski dziejač i pišmieŭnik Aleksandar švientochoŭski pamior u paniadzielak 25 krasavika siol.

Sudy z prysiažnymi zasiadacielami, jakija dasiul byli ũ Haliččynie, ad 10 maja buduć skasavanyja.

Niamieckaja moładź nieachvotna jdzie na službu ũ niamieckaje vojska i masava ũciakaje ad vajsakovaj pavinnaści.

Niemcy ũ čechaslavacyi damahajucca takich pryvilejaŭ, jakich urad dać nia moža, bo jany supiarečnyja z pravam dziaŭžajnej niezaležnaści. Hetyja damahaŭni čechaslavackich niemcaŭ inspiravanyja z Niamieččyny.

Školnicтва ũ Litvie pradstaŭlajecaa hetak: litoŭskich škołaŭ — 2160, žydoŭskich — 107, niamieckich — 10, polskich — 10, łatskich — 13, rasiejskich — 4 i 15 škołaŭ miašanych.

ũ Aŭstryi pašla prychodu hitleraŭcaŭ 1700 asob dakanala samahubstva.

Voš nacyjanalistyčnaje zašlapieŭnie: tady, kali bałšaviki viađuć svaju prapahandu pabelaruskę i paukrainsku, polski šovinst daradžaje zmahacca z hetaj prapahandaj parasiejsku.

du Rasiejcaŭ kala Bielaruskaha T-va Pomačy paciarpieŭšym ad vajny. Zadačy T-va — pomač achviam vajny — zlučyli ũsich, nia hledziačy na roznarodnaść pahladaŭ i palityčnych kirunkaŭ“²⁾

1. Voš-ža, jak bačym, usie Bielarusy padčas niamieckaj akupacyi abjadnalisia ũ Vilni ũ *Kamitecie Pomačy* na hruncie supolnych idejnych intareasaŭ, supolnaj narodnaj pracy. ũ skład hetaha K-tu ũvajšli pieravažna kataliki, prynamsia z metryki, a ũ ich liku i kataliki praŭdzivyja, jak ks. ũl. Tałočka i ks. J. Siemaškievič, a tak-ža pradstaŭniki i pravasłaŭnaha duchavienstva: a. M. Halenkievič i a. Savvaci (Sava).

Hetak abjadnany K-t Pomačy sapraŭdy šmat rabiŭ dla bielaruskaj spravy. Akazalasias, što K-t hety zabraŭ u svaje ruki ũsiu bielaruskiju spravu. Jon aprača pomačy achviam vajny, arhanizavaŭ tak-ža i bielaruskija škoły. Jašče ũ 1915 h. dziakujučy zachadam K-tu Pomačy paŭstali pieršyja lehalnyja bielaruskija škoły, jakich lik na ũsiej akupacyi praz paru hadoŭ dachodziŭ bolš jak da dvuchсот.

15.X.1916 h. paŭstała tak-ža i Bielaruskaja Vučycielskaja Seminaryja ũ švislačy, Vaŭkavyskaha pav., jakaja praisnavala da 15.XI.1918 h. Voš-ža dyrektaram hetaj seminaryi, a tak-ža i ahułam adnym z idejnych bielaruskich školnych rabotnikaŭ byŭ

pradvajenny redaktar katalickaj hazety „Bielarus“ uspaminany ũžo ũ hetaj pracy B. Pačopka.

Aprača B. Pačopki z idejnych katalikoŭ na novie bielaruskaj ašviety pad niamieckaj akupacyjaj, vialikuju rol adyħala Tekla Stanišeŭščynka.

2. Radziłasia *Tekla Stanišeŭščynka* ũ 1898 h. ũ 1914 h. byla ũžo viedamaja Bielarusam ũ Viini jak šviedamaja bielaruska, haračaja katalička i patryjotka. ũ 1916 h. pastupaje na Biel. Vučycielskija Kursy ũ Vilni, jakija skončyŭšy idzie na vučycielku ũ bielaruskiju škołu ũ Horadni. Varunki pracy byli strašenna ciažkija. Prychodziłasia T. St. zmahacca i z palakami, i z rasiejcami i z niemcami. I voš-ža ščyraja, uporystaja, vytryvalaja praca pieramahaje ũsio. Škoła stała na ćviordy hrunt. Vučycielka, jak u biel. katalikoŭ, tak i ũ pravasłaŭnych, ciešycca vialikaj sympatyjaj i stanovicca ahułam centram bielaruskaj adradženskaj dumki ũ Horadni. Ale kvołaje zdaroŭje hetaj idejnej dziaŭčyny bielaruski adradženki nia vydzieržała i jana zaniemahła na suchoty. ũ 1918 h. Tekla Stanišeŭščynka pierajaždžaje ũ Vilniu, dzie lečycca i pracuje nad siły ũ bielaruskim prytułku „Zołak“ i ũ Biel. Kniharni. ũrešcie 21.V.1919 h. T. St., złamanaja niepamiernaj pracaj, pamiraje. Pachavana na Vilenskich mohiłkach „Rossa“¹⁾

2) „Унутраная работа“ — А. Н. (там-жа).

1) hl. † С. П. Тэгля Станішэўская („Беларуская Думка“), 1919, 20.V, № 13.

Čyn vart prykladu!

v. Vasiliny, *Pastaŭski pav.* Moładź našaj wioski, nia majučy svajej biełaruskaj prašvjetnaj arhanizacyj, a chočačy być sarhanizavanaj, naleža da K. M. V.—polskaj arhanizacyi. Nia hledziačy na čužyja arhanizacyi i ciažkija abstavniny žyćcia, našaja moładź idzie z žyćciom razam da ašviety praz samaašvietu. Jana svaimi vysilkami pastanavila załažyc biblijateku, z beletrystyki i navukovych knižak, pieravažna ũ rodnaj biełaruskaj movie.

Na hetu kulturna-prašvjetnuju metu afiaravali pa 2 knižak ad asoby, a chto nia mieŭ 2 knižki, toj płaciŭ załatoŭku; — i takim čynam moładź zdabyła sabie biblijateku, katoraja siańnia naličvaje kala 60 knižak.

Hety čyn našaj moładzi, chaj budzie ũzorom i prykladam dla druhich!
N. K.

Nieparazumiennie

Čaresa, Braslaŭski pav. ũ nas siarod pryhadžan čareskaj carkvy dahetul isnavau zvyčaj stanavicca

na kaleŭni padčas čytańnia św. Evanhiella; zvyčaj hety isnujeć u nas nadta daŭno i skolki nia było ũ nas šviaščeńnikaŭ, ni adzin nie zvaračvau nam na heta ũvahi. Pryslany da nas para hadou tamu Pratajerej Jakubovič uvieš čas aź dahetul jak-by nia bačyŭ usiaho hetaha, aź sioleta žviarnušsia da ludziej i pačaŭ kazać, što stanavicca na kaleŭni padčas čytańnia św. Evanhiella nie patrebna i chto stanavicca na kaleŭni, toj idzie suproć carkoŭnaha zakonu. Z hetaj pryčyny ũ ludziej paŭstała niezdaleńnie. Ale, dumaju, što heta ũladzicca, bo-ž heta tolki zvyčajnaje nieparazumiennie.

Pryhadžanin.

Vilenskaja chronika.

„Aidas“. Pad hetkim nazovam maje vychodzić u Vilni litoŭskaja hazeta. Byli viestki, što ũlada vydavać hetu hazetu dała svaju zhadu.

Prajekt pamiatnika Mickieviču paštaŭleny na probu na vul. Mickieviča. Dzie akančalna hety pamiatnik stanie — dahetul niaviedama.

Biezraboćcie, z nadychodam viasny, pavoli žmianšajecca. Čapier užo biezraboŭnych mienš vašmioch tysiač.

ZPALITYKI

Vialikija bloki. Mižnarodnaje palažeńnie ũsciaž vyražniej vyjaŭlaje padziel dziaŭžaŭ na dva varożyja miž saboj lahiery — na ekspansistaŭ i zahrožanych ekspansijaj. Razumiejecca, što hety padziel nie ideolohičny, nia dziełata taho, što adny zavodziać fašizm, a druhija trymajucca demakratyzmu, abo inšaha hramadzkaŭ lađu. Tut sprava jdzie ab terytoryju. Ekspansisty — heta tyja dziaŭžavy, što imknucca zachaplać novyja terytoryi, kab pašyryć svajo panavańnie ũ šviecie. Hetyja dziaŭžavy, asabliva Niamieččyna i Italija, arhanizujuć svoj blok dziaŭžaŭ i vystupajuć z kličam baračby z kamunizmam, ale ũ sapraŭdnaści nie ab heta im idzie, bo sučasny hramadzki lađu u Niamieččynie i Italii maje ũ sabie kudy bolš schođnaha z kamunizmam, abo prymusovym kolektyvizmam, čymsia Francyja i Anhlija. Faktyčna spradžajucca miž saboj dva lahiery imperjalizmaŭ: niamiecka-italjanska-japonski prociŭ anhielska-francuskaha, kala katoraha krucicca jašče adzin imperjalizm — rasiejski kamunistyčna-kapitalistyčny.

Apošnimi časami pieršyja dva imperjalizmy pačali šukać miž saboju šlachou da sužyćcia. Da parazumiennia imperjalisty, vieda

3. ũ 1916 h. nastupiła abvieščanńie feldmaršałka Hindenburha, što biełaruskaja mova pavinna mieć roŭnyja pravy z usimi inšymi ũ krai movami. Hety fakt dahetulešnja adnosiny niamieckich ũladaŭ da biełaruskaj raboty žmianiŭ na lepšyja. ũ tym-ža 1916 h., u lutym miesiacy paŭstała biełaruskaja hazeta „Homan“, jakaja pratrzyvala da kanca 1918 h. Vychodziła jana dva razy ũ tydzień, lačinkaj i hraždankaj. Hazeta heta abslužvava nie jakuju adnu biełaruskaju palityčnuju hrupu, ci partyju, ale ũsio biełaruskaje hramadzianstva. Supracouńičaŭ u joj ks. *Ul. Tałocka*, pišučy pieravažna pad mianiuškaj Ad. S. (Adam Saładuch) roznyja artykuly na temy biełaruskaj kultury, historyi, religii.

Ahułam treba tut skazać, što ũ hetym časie, ab jakim hutarka, ks. *Ul. Tałocka* byŭ kiraŭnikom i hałavoj i budzicielem biełaruskaha katalickaha ruchu, jak takoha. ũsio, što tady rabiłasia biełaruskaje katalickaje — heta była jaho sprava.

„ũ Vilni Bielarusy kataliki ũ 1916 h. zrabili pieršyje kroki, kab zaviašci biełaruskaju movu ũ kašćciele i pry navucy religii ũ škole. Administrataru Vilenskaj Dyecezii była padadziena prošba z čyśle-nymi podpisami, kab choć u adnym z vilenskich kašćciołau dadatkovyja modly, kazańni, katechizacyja i spoviedź adbyvalisia pabielarusku, dy kab byŭ naznačany ksiondz-bielarus, katory-b vučyŭ biełaruskich dziaciej religii ũ školach pabielarusku. Du-

choŭnyja ũłady na heta adkazali, što jany ničoha prociŭ hetaha nia majuć, tolki z zaviazanieńniem biełaruskaj movy ũ kašćciele ličać patrebnym ustrymacca da kanca vajny. Ksiandza-bielarusa ũ biełaruskija školy taksama tymčasam nia dali i zhadzilisia na tym, kab relihiju vykładali pabielarusku sami vučyciali pad nahladam ksiandza adpaviednaj parachvii.

Hetak зробleny pieršy krok da taho, kab dla biełaruskaj movy zdabyć naležnyja pravy ũ katalickim kašćciele, pravy, z katorych nam dahetul nie davali karystać. I treba dumać, što biełarus-katalik, majučy malitvy, kazańnia, spoviedź i navuku religii ũ rodnaj movie, zrazumieje ũrešcie, što viera jaho — nia „polskaja“, a papraŭdzie katalickaja. A šledam za im i jaho brat pravasłaŭny dabjecca takich-ža pravoŭ u pravasłaŭnaj cerkvi, tym bolejš, što ũ biełaruskich školach pravasłaŭnyja dzieci taksama, jak i kataliki, vučacca svajej viery pabielarusku.“¹⁾

Voš-ža starańni i pačynańni ũ hetaj sprave — musim dadać — naležyli da ks. *Ul. Tałocki*.

1) „Народ і релігія“ — І. Мелешка (Беларускі Календар на 1917 г. Вільня, 1916).

ma, dachodziać zaŭsiody koŭstam inšych; ichniaja mižnarodnaja palityka — heta typovy pilatyzm. Rezultat hetkaje palityki — los Abisynii, Aŭstryi i naŭpiavajučy los Čechaslavacyi. Za hetym — los prybałtyckich i naddunajskich dziaŭžaŭ u zmahańni niemiecka-japonska-italjanskaha imperjalizmu z kamunistyčna-kapitalistyčnym rasijskim imperjalizmam.

Parazumieńnie Anhlii z Italijaj. U pałavinie krasavika siol. Anhlija z Italijaj padpisali dahavor zhody ab mnohich spravach, jakija byli pieraškodaj da naładžańnia miž hetymi dziaŭžavami dabrasusiedzkaha sužyćcia na Mižziemnym Mory i ŭvodzili zakalot miž imi na arenie mižnarodnaj palityki. Anhielska-italjanskaje parazumieńnie biazumoŭna adciŭnie svoj śled u dalejšaj mižnarodnaj palitycy — nia tolki ŭ Eŭropie, ale i ŭ druhich čaścicach ŭsvietu.

Baračba z fašyzmam u Rumynii. Na čale ŭradu ŭ Rumynii staić patryjarch pravasłaŭnaje Carkvy Miron. Padazravać kamunizmu ŭ hetym uradzie nielha. Tymčasam urad patryjarcha Mirona, u zhodzie z karalom, žorstka raspraŭlajecca z nacyjanalistymi i nacyjanalistyčnymi arhanizacyjami. Apošnimi dniami začynieny tam usie nacyjanalistyčnyja - fašystoŭskija arhanizacyi, zabaroniena dziejnaść usim hramadzkiim arhanizacyjam i ŭsmat aryštavana nacyjanalistaŭ, u hetym boľš 200 pravasłaŭnych ŭsviaščeničnikaŭ. Pryčyna hetaj represii nastupnaja: palicejskija i sudova-śledčyja ŭłady vyjavili, što nacyjanalistyčnyja fašystaŭskija arhanizacyi byli ŭ parazumieńni z niemieckimi hitleraŭcami i mieli namier dakanać zmieny dziaŭžaŭnaha ładu, a pašla padparadkavać Rumyniju niemieckaj zahranicnaj palitycy.

Polska-litoŭskija pierahavory ŭ sprave kamunikacyi paštovej, telehraficnaj i telefonicnaj, pačalisia 25 krasavika i adbyvajucca ŭ Koŭnie.

Adnej z pryčyn, čamu niekatorym našym padpiščykam nie dachodzić „Chr. Dumka“, jość drenna padany adrys. Treba vyrazna pišać: imia, prožvišča, poštu.

Да барацьбы з п'янствам!

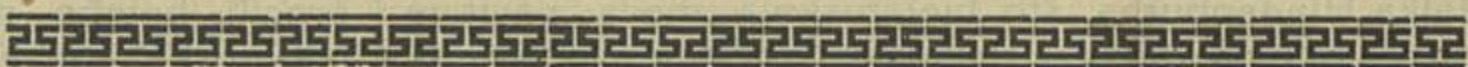
„Шлях Моладзі“ (№ 9) піша, што ён атрымлівае сумныя і грозныя весткі аб застрашаючым пашыраньні п'янства па нашых сёлах ня толькі сярод старэйшых людзей, але так-жа і сярод моладзі.

— Прачытаўшы такія карэспандэнцыі, — кажа „Шлях Моладзі“ — паўстае страшнае пытаньне: да чаго гэта давядзе? — Бо-ж з п'янствам пашыраецца разбой, разлад, дэморалізацыя, грызьня, суды, цемра і адначасна напаўняюцца вострымі крымінальнымі праступнікамі. — Бо-ж гарэлка — алькаголь атручвае людзкі арганізм і вядзе цэлыя пакаленьні да выраджэньня духовага і фізычнага, а таксама ністожыць матар'яльна.

Дзе-ж прычыны гэтага п'янства? — На гэтае пытаньне знаходзім адказ у тых-жа карэспандэнцыях, аўтары якіх у адзін голас цьвердзяць, што галоўнай прычынай пашырэння п'янства і цемнаты зьяўляецца нястача на вёсцы беларускіх культурна-асьветных арганізацыяў, каторыя зацікаўлялі-б моладзь культурнай працай. Пры тым усе сьцьвярджаюць, што пакуль існавалі беларускія культурныя арганізацыі, вёска паступова йшла да лепшага, сьвятлейшага жыцьця. Цяпер-жа, калі вядзецца дзе-небудзь барацьба з п'янствам, то робяць гэта сьвятлейшыя беларускія ідэовыя адзінкі, бо ўсе беларускія культурныя арганізацыі на вёсцы зьліквідаваныя. Польшкія-ж арганізацыі належна ў гэтым кірунку не працуюць. — Дзеля таго беларускае грамадзянства, беларускі культурны цэнтр павінны ў найбліжэйшым часе падумаць аб пляновай саматужнай барацьбе з п'янствам, ці мо' найлепш было-б пачаць стараньні і залажыць беларускую арганізацыю цьвярозасьці, якая сапраўды належна павяла-б барацьбу з страшнай праявай п'янства. На гэту справу павінна так-жа зьвярнуць увагу бел. прэса і зьмяшчаць адпаведныя матарыялы, каторыя-б выясьнялі людзям усю шкоднасьць гарэлкі. Адначасна кожны сьведомы беларус павінен старацца як найбольш пашыраць беларускія часапісы і кніжкі, бо і часапіс і кніжка так-жа людзей накіроўваюць да культурнейшага жыцьця. Кожны беларус на кожным кроку павінен дбаць аб тое, каб Народ Беларускі быў цьвярозым, сьветлым і йшоў да лепшага заўтра, каб доля ягоня паправілася. —

Сусім слушныя ўвагі. Далучаючыся да гэтага, прапануем беларускім газетам пасьвячаць артыкулы, ськіраваныя проці п'янства нашага сяла, а так-жа тварыць проціўалькаголічную літаратуру.

Z.

Paštovaja skrynka

- P. S. Jak bačycie, karystajem.
N. K. Achvotna drukujem, duža ciešymsia, što Vy hetak pracujecie.
Ks. V. Š. Duža sučasnyja Vašy ŭvahi i my achvotna drukujem ich. Za hrošy i adrasy dziakujem. Knižni vystali.
K. R. Drukujem u „Chr. D.“, nadrukujem niešta tak-ža i ŭ „Zorcy“.
B. K. Čamu-ž nie, prysylajcie.
A. D. Prošbu spoŭnili.
U. B. Čakajem na padpisku.
J. K. „Chr. D.“ vysylajem.
A. V. Treba pryslać padpisku.
L. Ch. Duža ciešymsia.
St. R. Za probnyja adrasy dziakujem, karystajem.
A. Ž. Prysylajcie, skolki možacie.
D. A. Atrymali, dziakujem, skarystajem.

Kuplajcie vypisvajcie

- knižki Ks. Ad. Stankieviča:
1. „BOŽAJE SŁOVA“
(cana 3 zł. — z pierasyłkaj — 3.50 zł.),
 2. „LEKCYI I EVANELII NA NIADZIELI I ŚVIATY“
(cana 1,50 zł. — z pierasyłkaj — 1.75 zł.),
 3. „MIXAL ZABЭЙДА-СУМІЦКІ I БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНАЯ ПЕСЬНЯ“
(cana 50 hr. — z pierasyłkaj — 75 hr.).
- Hałoŭny skład: Bielaruskaja Kniharnia „PAHONIA“ — Vilnia, Zavalnaja 1.

„Chr. Dumka“ vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ.
Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktar V. JERMALKOVIČ

Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.